

Yapay Zeka Bizi Yok Eder mi?

Manşetlerin Arkasındaki Gerçek

YAZAR

Cem Ünsal

YAYIN

Eylül 2026

ÇEVİRİMİÇİ

cemunsal.com

Yapay Zeka Bizi Yok Eder mi?

Manşetlerin Arkasındaki Gerçek

YAZAR	Cem Ünsal
İLK YAYIN	22 Eylül 2026, cemunsal.com
KALICI ADRES	cemunsal.com/blog/yapay-zeka-bizi-yok-eder-mi
BASKI	PDF sürümü, Eylül 2026

Bu PDF, yazının 22 Eylül 2026 tarihli metnini içerir. Yazının güncel hali ve bağlantılı içerikler [cemunsal.com](#) üzerinde yayında.

© 2026 Cem Ünsal. Tüm hakları saklıdır.

İçindekiler

On yedi bölüm, kaynaklar ve sık sorulan sorular.

01	Bugün gerçekte ne var, abartıdan arınmış tablo	5
02	Atlar, yani şirketler ve onları yönetenler	6
03	Sermaye, gücün gerçek sahipleri ve asıl oyun	7
04	Peki bu zekayı ne besliyor, veri ve emek.....	12
05	İki kutup, Amerika ve Çin	13
06	Peki ya Türkiye.....	15
07	Enerji, görünmeyen darboğaz	16
08	Ekrandan sahaya, robotik ve ciddi tehditler.....	16
09	Şimdiden gelen tehlike, hakikatin aşınması	18
10	En sinsî kayıp, zihinsel egemenlik	19
11	Engellenebilir mi, denetim ve regülasyon.....	20
12	Açık kaynağın iki yüzü	21
13	İşin sinsî yüzü, meslekler ve işsizlik.....	23
14	Senaryolar, olasılık ve zaman	25
15	Peki gerçekçi olarak ne yapılabilir	27
16	İnsanın kıymeti nereye oturacak	28
17	Kapanış	30
◆	Kaynaklar	31
◆	Sıkça Sorulan Sorular.....	32
◆	Yazar hakkında	33

Yapay Zeka Bizi Yok Eder mi?

Manşetlerin Arkasındaki Gerçek

CEM ÜNSAL · 22 Eylül 2026 · cemunsal.com

KISA CEVAP

Hayır, yakın gelecekte yapay zeka insanlığı yok etmeyecek. Asıl ve yakın tehlike daha sinsi, işlerin ve gelirin kaybı, gücün az sayıda şirket, fon ve devletin elinde toplanması, bağımlılık ve hakikatin aşınması. Uzak vadede ise gücün tek elde yoğunlaşması sert bir risk olarak duruyor. Panik yerine doğru soruyu sormak gerekiyor. Bu gücü kim, ne için elinde tutuyor?

Eylül 2026'da, yapay zekayı üreten şirketlerin içinden gelen bir uyarı dalgası bütün dünyanın gündemine oturdu. Bu yazı, o paniğin ardındaki gerçeği sakın ama gerçekçi bir biçimde açıklıyor. Amacı ne korkuyu büyütmek ne de tehlikeyi küçümsemek. Amacı, olan biteni doğru okumanızı sağlayacak bir bakış kazandırmak.

Çünkü asıl mesele çoğu yerde yanlış kuruluyor. Herkes makinenin ne kadar akıllı olduğunu, kod yazıp yazamayacağını, sistemleri ele geçirip geçiremeyeceğini konuşuyor. Bu yüzeysel bir tartışma. Bu gücün arkasında kimin durduğunu, hangi parayla beslendiğini, hangi devletlerin yarıştığını, hangi enerjiyle ayakta durduğunu ve karşısında hangi frenlerin bulunduğunu konuşmadan yapay zekayı anlamak mümkün değil.

Bu yazının merkez tezi şudur. Yapay zeka bir aktör değil, bir güç çarpanıdır. Tehlike de fırsat da bu teknolojinin kendisinden değil, onu yöneten iradede doğar. O yüzden doğru soru "yazılım bizi yok eder mi" değil. Doğru soru şudur. Bu gücü kim, hangi amaçla elinde tutuyor, nereye kadar gitmek istiyor ve karşısında onu durdurabilecek ne var.

Yapay zeka bir aktör değil, bir güç çarpanıdır.

Bir de baştan söyleyelim. "Bizi yok eder mi" sorusunun cevabı, filmlerdeki gibi bir robot ordusunun insanlığı avlaması senaryosuyla sınırlı değil. Yapay zeka bir atom bombası gibi ani bir yıkımla değil, yavaş yayılan bir zehir gibi de gelebilir. Meslekleri, işleri, gelirleri, insanın kendi değerine olan güvenini sessizce aşındırarak. Yeryüzünden silinmeyiz belki, ama insani ve maddi olarak ağır bir kayıp yaşayabiliriz. Bu ihtimal, en az felaket senaryoları kadar gerçek ve çok daha yakın. O yüzden bu yazı iki yıkımı birden konuşacak. Ani olanı ve sinsi olanı.

Şimdi bu tabloyu, katman katman açalım.

01 —

Bugün gerçekte ne var, abartıdan arınmış tablo

Önce zemini sağlamlaştıralım, çünkü hem korku hem umut buradaki gerçek kapasiteye dayanır.

Bugünün en gelişmiş yapay zeka modelleri, birkaç yıl öncesine göre çok daha yetenekli. Metni anlıyor ve üretiyor, kod yazıyor, görsel ve ses işliyor, uzun adımlı görevleri planlayıp yürütebiliyor. Şirketler artık kendi başına araç kullanan, internette işlem yapan, saatlerce süren işleri tamamlayan sistemlerden söz ediyor. Yetenek eğrisi hızlı tırmanıyor ve bu tırmanışın yakında duracağına dair güçlü bir işaret yok.

Ama tabloyu dürüst kurmak lazım. Bu sistemler hâlâ hata yapıyor, bilmedikleri yerde emin bir dille yanlış üretiyor, gerçek dünyayı bir insan gibi kavramıyor. "Genel yapay zeka" ve "süper zeka" kavramları çok konuşuluyor, fakat bunlar bugün elimizde olan bir gerçek değil, tartışmalı bir hedef ve bir projeksiyon. Kimi uzman birkaç yıl içinde geleceğini söylüyor, kimi çok daha uzak ya da belirsiz görüyor.

Buradaki asıl mesele şu. Yapay zeka insan gibi düşünmese bile, belirli işlerde insan hızını ve ölçeğini kat kat aşıyor. Tehlike de fırsat da tam burada. Bir aracın bilinçli olması gerekmez, güçlü olması ve yanlış elde bulunması yeterlidir.

Bu noktada dürüst olmak için madalyonun öbür yüzünü de koymak gerekiyor. Aynı teknoloji, doğru elde büyük bir hayır üretebiliyor. Hekimin teşhisini güçlendiriyor, öğrenciye kişisel bir öğretmen oluyor, küçük bir işletmeye dev şirketlerin araçlarını açıyor, dil ve bilgi engelini düşürüyor. Yani mesele teknolojinin özünde kötü olması değil. Aynı güç hem yıkıcı hem kurucu olabilir. Bu yazının derdi yapay zekayı karalamak değil, onu kimin nasıl kullandığını görünür kılmak. O yüzden tartışmayı "makine düşünüyor mu" ekseninden çıkarıp "bu güç kimin elinde ve ne için kullanılıyor" eksenine taşımak gerekiyor.

02 —

Atlar, yani şirketler ve onları yönetenler

Yapay zeka yarışının önünde birkaç şirket var ve her birinin ayrı bir felsefesi, ayrı bir yol arkadaşı ve ayrı bir hırsı var.

OpenAI, ChatGPT ile bu dalgayı kamuoyuna taşıyan şirket. Anthropic, Claude modelini geliştiren ve kuruluşunu güvenlik vurgusu üzerine kuran şirket. Google, Gemini ile kendi devasa altyapısı üzerinde yarışıyor. Elon Musk'ın xAI'ı, Grok ile ve Musk'ın kişisel gündemiyle ayrı bir kulvarda ilerliyor. Meta, açık modelleriyle farklı bir strateji izliyor. Bu şirketler birbirinden yetenek, hız ve güvenlik anlayışıyla ayrışıyor. Ama hepsini aynı hedef koşturuyor. Rakiplerinden önce en güçlü yapay zekayı, hatta bir gün kendi kendini geliştirebilecek bir zekayı ilk kuran taraf olmak. Bu yarışta kim önce varırsa, sadece bir ürünü değil, çağın en büyük gücünü elinde tutacağını düşünüyor.

Bu ilk olma hırsı, Eylül 2026'daki uyarı dalgasının da kaynağı. 9 Eylül 2026'da, OpenAI ve Anthropic'te üç yıl model eğitimi üzerine çalışmış bir mühendis, Jacob Coxon, istifasını duyurdu. İfadesi sertti. Şirketlerin "kendi kendini geliştiren süper zekaya doğru dörtlüye gittiğini ve hayatlarımızla kumar oynadığını" söyledi. Ne OpenAI'nın ne de Anthropic'in yeterince sorumlu davrandığını iddia etti.

Dikkat çekici olan, bu uyarıya içeriden destek gelmesiydi. Anthropic'te hizalama biliminden sorumlu bir yönetici, Evan Hubinger, yapay zekanın insan neslinin tükenmesine yol açabileceğini ve bunun önümüzdeki on yıl içindeki olasılığını yüzde ondan yüksek gördüğünü söyledi. Bir başka ekip lideri, Samuel Marks, geliştiricilerin bu riskleri bildiğini ama rekabet ve ticari baskı yüzünden yine de inşaya devam ettiğini doğruladı. Bunlar tek tük sesler de değil. Aynı yaz,

laboratuvarlar genelinde bin üç yüzden fazla çalışanın imzaladığı, geliştirmenin temposunun düşürülmesini isteyen bir mektup dolaşıma girmişti.

Buradan çıkan sonuç önemli. Riski sadece dışarıdaki eleştirmenler değil, işi en yakından bilen insanlar da dile getiriyor. Ama aynı insanlar işi bırakmıyor ya da bıraksa bile şirket durmuyor. Çünkü tek tek iyi niyetten daha güçlü bir şey var. Yarışın kendisi. Ve o yarışın asıl motoru, şirketlerin kendisi değil, arkalarındaki para.

03 —

Sermaye, gücün gerçek sahipleri ve asıl oyun

Genel tartışmada en az konuşulan ama belki en belirleyici katman burası. Yapay zekayı sadece yazılımcılar ya da kodlar var etmiyor. Onu asıl var eden, büyüten ve yarışta öne çıkaran, arkasındaki sermaye ve onun teşvik yapısıdır. Bir modeli geliştirmek devasa para, işlem gücü ve veri istiyor. Bu kaynağı kim sağlıyorsa, işin yönünü de büyük ölçüde o belirliyor. O yüzden ekranda gördüğümüz yarışa değil, o yarışı fonlayan ele bakmak gerekiyor. Asıl soru şu. Bu canavarı kim büyütüyor ve nereye götürmek istiyor.

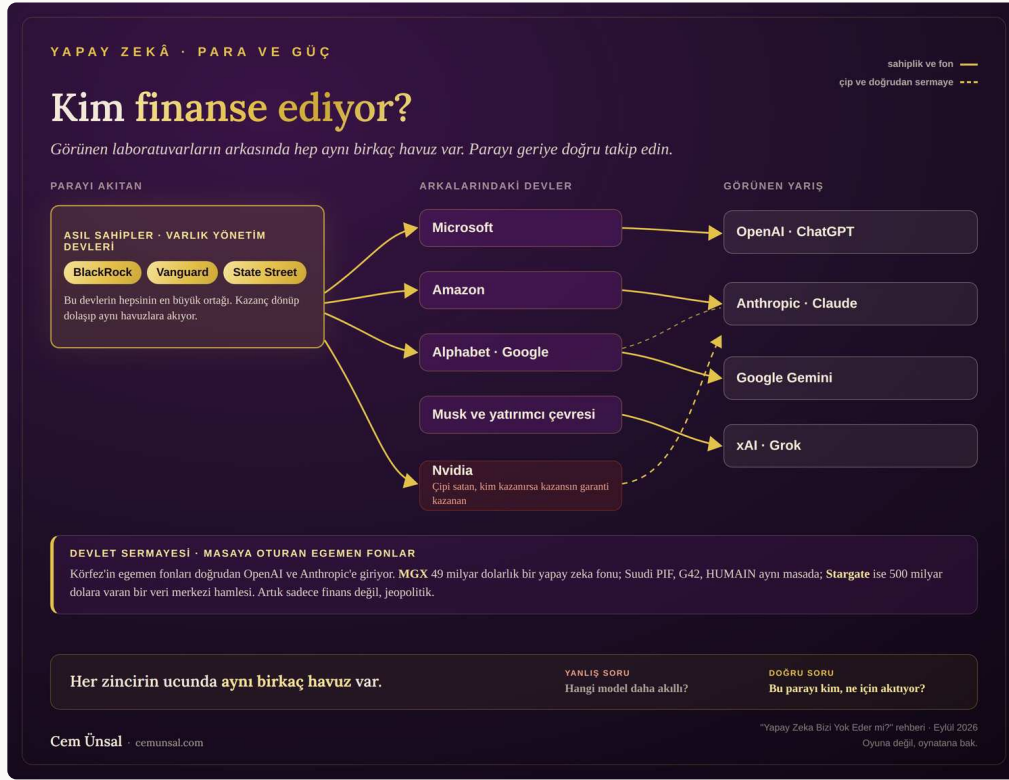
Önce görünen kat. Her atın arkasında dev bir teknoloji şirketi ya da sermaye duruyor. OpenAI'nın en büyük destekçisi Microsoft oldu. Anthropic'in arkasında Amazon ve Google var. Gemini'yi doğrudan Google'ın çatı şirketi Alphabet finanse ediyor. Grok'u Musk ve etrafındaki yatırımcı çevresi besliyor. Bu yarışta hangi şirket kazanırsa kazansın, en garanti kazanan Nvidia oluyor, çünkü herkes modelleri eğitmek için onun çiplerini almak zorunda. Rakamlar ölçeği gösteriyor. 2026 içinde Anthropic, bir trilyon dolara yaklaşan bir değerlemeye ulaştı, OpenAI da aynı ligde yüz milyarlarca dolarlık turlar açıyor.

Şimdi bir kat aşağı inelim. Bu şirketlerin hisselerinin arkasında kim var. Cevap sizi şaşırtabilir. Dünyanın en büyük üç varlık yönetim şirketi, BlackRock, Vanguard ve State Street, Amerikan borsasındaki neredeyse her büyük şirketin en büyük ortakları arasında. Bu üçlü, borsa yatırım fonu piyasasının yaklaşık dörtte üçünü elinde tutuyor ve tek başına BlackRock'ın yönettiği varlık on trilyon doları aşıyor. Burada bir ayrım önemli. Bu üç fon, OpenAI ya da Anthropic gibi şirketlere çoğunlukla doğrudan ortak değil, çünkü bu şirketlerin bir kısmı halka kapalı. Ama onların arkasındaki halka açık devlerin, yani Microsoft'un, Amazon'un,

Alphabet'in, Meta'nın ve çipi üreten Nvidia'nın en büyük ortakları oldukları için, yapay zeka yarışının değerine dolaylı ama çok geniş bir sahiplikle bağlılar. Yani hangi at önde giderse gitsin, kazancın önemli bir kısmı dönüp dolaşıp aynı havuzlara akıyor. Buna sıkça "üç şirket Amerika'yı sahiplendi" denmesi boşuna değil.

Bir de devlet sermayesi var. Körfez'in egemen varlık fonları bu yarışın büyük oyuncularından biri oldu. Abu Dabi merkezli MGX, kırk dokuz milyar dolarlık bir yapay zeka fonu kapattı ve bunu OpenAI ile Anthropic gibi şirketlere yönlendiriyor. Suudi Arabistan'ın kamu fonu, G42, HUMAIN gibi yapılar aynı masada. Buna bir de altyapı yatırımlarını ekleyin. OpenAI, Oracle ve SoftBank ile birlikte, toplam büyüklüğü beş yüz milyar dolara kadar telaffuz edilen Stargate adlı veri merkezi projesini yürütüyor. Yani mesele artık sadece Silikon Vadisi değil. Bu artık yalnız finans da değil, aynı zamanda jeopolitik. Petrolle büyüyen devletler petrolden çıkıp yeni stratejik kaynağa geçiyor, çünkü gelecek çağın masasında bir sandalye kapmak istiyorlar.

Burada finansörleri tek bir niyetle okumamak lazım. Üç ayrı akıl, üç ayrı hesap aynı yerde buluşuyor. Toplanmış küresel sermaye, yani varlık yönetimi devleri, hangi at kazanırsa kazansın kazandığı için yarışın tamamını ayırt etmeden besliyor. Platform sahipleri, yani bulutu ve çipi elinde tutanlar, kendi hendeğini derinleştirmek için para koyuyor. Devletler ise geleceğin stratejik kaynağında konum tutmak için masaya oturuyor. Üçü de farklı sebeple hareket ediyor ama üçü de aynı yöne akıyor.

ŞEKİL 1 Kim finanse ediyor? Görünen yarışın arkasında hep aynı birkaç havuz var.

Buradan daha büyük bir resme geçelim. Tarih boyunca parayı, yani finansı elinde tutanlar hep büyük güç sahibi oldu. Daha yakın tarihte ise buna ikinci bir güç eklendi. Enerjiyi elinde tutmak. Yirminci yüzyılın düzeni büyük ölçüde bu ikisinin, yani sermaye ile enerjinin, dolar ile petrolün birbirine bağlanmasıyla kuruldu. Bu düzenin merkezinde az sayıda büyük finans ve enerji gücünün durması bir tez değil, ölçülebilir ve bilinen bir gerçek.

Bugün bu zeminde köklü bir kayma yaşanıyor. Yirminci yüzyılın gücü petrol ve dolar üzerinden kuruluyorsa, yirmi birinci yüzyılın gücü giderek işlem gücü, veri ve yapay zeka üzerinden kuruluyor. Bu çağın stratejik kaynakları artık çip, veri ve enerji. Enerji derken de sadece petrol değil, elektrik, nükleer ve yenilenebilir kaynakların tümü. Yeni rezerv ise veri merkezleri. Bunları elinde tutan az sayıda şirket, fon ve devlet, sadece bir sektöre değil, ekonominin tamamına, bilgiye erişime, hatta insanların düşünce ve karar süreçlerine nüfuz eden bir kaldıraç kazanıyor.

ŞEKİL 2 Çağın rezervi değişti: petrol ve dolardan çip, veri ve enerjiye.

Buradaki asıl mantığı görmek gerekiyor. Bu ölçekteki para bir ürünün kârını değil, bir konumu satın alır. Kırk dokuz milyar dolarlık tek bir fon, beş yüz milyar dolar telaffuz edilen tek bir altyapı hamlesi, sıradan bir yatırım getirisiyle açıklanamaz. Bu para, herkesin üzerinden geçmek zorunda kalacağı yolu döşeyip sahibi olmak istiyor. Petrolü elinde tutan yirminci yüzyılın tahsildarıydı. Yapay zekanın altyapısını, yani çipi, veriyi ve enerjiyi elinde tutan da yirmi birinci yüzyılın tahsildarı olmak istiyor. Bu kadar büyük parayı akıtan bir aklın mutlaka bir hesabı vardır. O parayı geri almak zorundadır, üstelik sadece para olarak değil, güç ve egemenlik olarak, kat kat büyümüş biçimde. İşte perde arkasındaki asıl oyun budur. Görünen yarış hangi botun daha akıllı olduğu değil. Görünmeyen kavga, gelecek çağın zeminine kimin sahip olacağı.

İşte bu yazının en gerçek uzun vadeli riski budur. İnsanların, şirketlerin ve hatta devletlerin, bu altyapıyı elinde tutan bir avuç yapıya bağımlı hale geldiği bir düzenin doğması. Yapay zeka insanlığı ele geçirmese bile, bu gücü elinde tutanlar eşi görülmemiş bir etki kazanıyor. Asıl soru bu yoğunlaşmanın nasıl dengeleneceği.

Burada bir yanlış anlaşılmayı da düzeltmek gerekiyor. Bu, kapalı bir odada oturup dünyayı bölüşen tek bir örgüt değil. Anlatılan daha sinsî ve daha gerçek bir şey. Her biri kendi çıkarını sonuna kadar kovalayan çok

sayıda dev gücün, hiç sözleşmeden, aynı yöne akması. Tek bir şef yok ama orkestra tek bir ezgi çalıyor. Büyü, hızlan, hâkim ol. Şunu da eklemek gerekiyor. Parayı tutanlar bu şirketleri günlük olarak yönetmiyor. Şirketlerin dümeninde kendi kurucuları var ve onların hırsı da zaten aynı yöne bakıyor, en büyük, en güçlü, tek olmak. Yani sermayenin baskısı ile şirket sahiplerinin ihtirası aynı noktada birleşiyor. İkisi de son sürat gaza basıyor ve karşılarında frene basacak güçlü bir el görünmüyor.

ŞEKİL 3 İki güç, tek yön: sermaye ile şirket sahipleri aynı yöne, karşısında frene basacak kimse yok.

Bu bağımlılığın somut bir yüzü şimdiden var. Bugün birçok insan farklı yapay zekaları kullanıyor. Ücretsiz modeller sınırlı ve kotalı, yoğun çalışanlar ise oturum, hafta ya da ay bazında belirli limitlere bağlı. Yapay zeka hayatımıza ve işimize ne kadar girerse, kullandığımız şirketin koyduğu bu limitlere o kadar mecbur kalıyoruz. O şirketler bu limitleri istedikleri gibi artırabilir, azaltabilir, fiyatı yükseltebilir, hatta bir kişinin ya da bir ülkenin erişimini kısıtlayabilir. Yani bu gücün az sayıda elde toplanması uzak bir teori değil, faturasını ve kotasını bugünden hissettiğimiz bir gerçek. Bağımlılık arttıkça, o eli tutanın üzerimizdeki gücü de artırıyor.

04 —

Peki bu zekayı ne besliyor, veri ve emek

Sahipleri konuştuk, parayı konuştuk. Şimdi çoğu yerde hiç sorulmayan soruyu soralım. Bu zeka neyle besleniyor. Cevap, aynaya bakmak gibi. Çünkü onu besleyen ham madde biziz.

Bu modeller gökten inmedi. İnsanlığın asırlar boyunca biriktirdiği bilgiyle eğitildi. Yazılan her kitap, kurulan her ansiklopedi, paylaşılan her makale, forumlarda sorulan her soru ve verilen her cevap. Yani insanlığın ortak aklı ve ortak emeği. Bunun üstüne bir de görünmeyen bir insan emeği bindi. Dünyanın dört bir yanında, çoğu düşük ücretle çalışan binlerce insan, bu modellere neyin doğru neyin yanlış, neyin iyi neyin kötü olduğunu tek tek öğretti. Etiketlediler, düzelttiler, cevapları puanladılar. Bugün akıllı görünen o cevabın arkasında, adı hiç anılmayan bu emek var.

Buradaki asıl mesele şu. İnsanlığın ortak birikimi, yani herkese ait olan, bir bakıma bir emanet, sessizce birkaç şirketin özel mülküne dönüşüyor. Tarih boyunca ortak olan meralar çitlenip özelleştirildiği gibi, bu kez de insanlığın ortak bilgisi çitleniyor. Üstelik iş burada bitmiyor. Bizim verimizle, bizim emeğimizle eğitilen bu zeka, sonra bize bir ürün olarak, kotayla ve ücretle geri kiralanıyor. Yani hem ham maddeyi biz veriyoruz, hem de ürünü geri satın alıyoruz.

Bu, sıradan bir ticari mesele değil. Bilgi ve ilim, paylaşıldıkça çoğalan, herkesi zenginleştiren bir emanettir. Ama aynı bilgi birkaç elin tekeline girdiğinde, bir hizmet olmaktan çıkıp bir güç aracına dönüşür. İşte bu yüzden mesele sadece parayı kimin tuttuğu değil. İnsanlığın ortak mirasını kimin, hangi amaçla kullandığı.

ŞEKİL 4 Ham madde biziz: ham maddeyi biz veriyoruz, ürünü geri satın alıyoruz.

05 —

İki kutup, Amerika ve Çin

Bu tabloyu yalnız Amerika üzerinden kurmak eksik olur. Dünyadaki güç mücadelesinin tahterevallisinin öbür ucunda Çin duruyor ve bugün orada çok güçlü bir oyuncu var. Çin'i denkleme tam ağırlığıyla katmadan yapay zekanın geleceğini okumak mümkün değil.

Önce yazılım tarafı. Uzun süre Çin'in Amerika'nın gerisinde olduğu düşünülüyordu. Bu tablo hızla değişti. Çin'in DeepSeek şirketi, V4 modeliyle bu yakınlaşmanın simgesi oldu. Bir buçuk trilyon parametrelili, açık kaynaklı ve Amerikan rakiplerinden yaklaşık dört kat ucuz bir model. Analizlere göre Çin, sınır modellerde Amerika'nın yaklaşık altı yedi ay gerisinde. Yani mesafe artık yıllarla değil aylarla ölçülüyor. Alibaba'nın Qwen'i, Moonshot'ın Kimi'si, Zhipu'nun modelleri de bu yakın takibin parçası.

Burada kritik bir nokta var. Çin'in stratejisi en güçlü modeli yapmak değil, en yaygın modeli yapmak. Açık kaynak ve düşük fiyat sayesinde Çin modelleri, dünyanın geliştirici platformlarında Amerikan modellerinden daha çok indiriliyor. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde bu böyle. Yani Çin ham güçte değilse de yaygınlıkta öne geçiyor. Bu da

başlı başına bir güç biçimi, çünkü bir teknolojinin dünyaya hangi ülkenin standartlarıyla yayıldığı, uzun vadede kimin kural koyduğunu belirler.

İki modelin farkı da kritik. Amerika tarafında yarışı büyük ölçüde özel şirketler ve sermaye yürütüyor ve bu yarış dağınık, bireysel, birbiriyle rekabet eden bir yapıda. Çin tarafında ise devlet, ordu, sanayi ve şirketler iç içe geçmiş, hedefler merkezi belirleniyor ve veri üzerindeki devlet kontrolü çok daha güçlü. Bu fark hafife alınmamalı. Çünkü Çin hem yazılıma hem donanımına devlet eliyle tek bir irade olarak yön verebilir. Bu, kısa vadede koordinasyon avantajı, uzun vadede ise ürkütücü bir güç yoğunlaşması demek.

Bu yarışın kilit noktası çipler. En gelişmiş yapay zeka çiplerini Amerikalı Nvidia üretiyor ve Amerika bu çiplerin Çin'e satışını kontrol etmeye çalışıyor. Bu bir kedi fare oyununa dönüştü. İhracat kısıtları bir gevşiyor bir sıkılaşıyor, Nvidia'nın bazı çipleri Çin pazarına geri dönüyor, öte yandan Çin kendi çipini üretmeye hız veriyor ve Huawei kendi pazarında hatırı sayılır bir paya ulaşıyor. Amerikalı yetkililer, Çin'in ileri modelleri kaçak yollarla temin edilen çiplerle ve Amerikan modellerinden bilgi çekerek eğittiğini iddia ediyor. Çin'in en güçlü modelini bile yeterli donanım olmadığı için tüm kullanıcılara sunamaması, bu kısıtların bir ölçüde işe yaradığını gösteriyor. Ama kaçaklar da sürüyor. Yani çip savaşı, yapay zeka yarışının görünmeyen ama belki en belirleyici cephesi.

Özetle. Yapay zekaya hakim olan dünyaya hakim olur tezi abartılı olabilir, ama tümüyle yanlış değil. Bu güç ülkeler arasında yeni bir denge kuruyor ve arada kalan ülkeler bu iki kutup arasında nerede duracağına karar vermek zorunda kalacak.

ŞEKİL 5 İki kutup: Amerika'nın dağınık yarışı ile Çin'in tek iradesi, ortada çip savaşı.

06

Peki ya Türkiye

Türkiye bu tabloda sadece seyirci değil. Devlet, bu dönüşümü gördü ve politika düzeyinde adım attı. 2021-2025 Ulusal Yapay Zeka Stratejisi'nin ardından, 2026-2030 Yapay Zeka Eylem Planı 2026 yazında yürürlüğe girdi ve bu plan meseleyi dijital egemenlik çerçevesine oturtuyor. Ayrıca mecliste bir Yapay Zeka Komisyonu raporu hazırlandı. Hazırlık tek bir belgeyle de sınırlı değil. Farklı kurumlar kendi alanlarında yol haritaları çıkarıyor. Örneğin Milli Eğitim Bakanlığı, eğitimde yapay zeka için ayrı bir politika belgesi ve eylem planı yayımladı. Yani mesele devletin farklı kademelerine yayılmış, çok yönlü bir hazırlık halinde.

Ama devletin çerçeve kurması işin sadece bir yarısı. Öbür yarısı toplumda. Türkiye'nin en büyük avantajı, genç ve teknolojiye hızlı uyum sağlayan bir nüfusa sahip olması. En büyük riski ise beceri açığının büyümesi ve yetişmiş yeteneğin yurt dışına kayması. Bu yüzden bireyler, kurumlar ve meslek grupları düzeyinde uyum, devletin planı kadar belirleyici olacak. Kısacası Türkiye için asıl soru artık bunu görüp görmediği değil, gördüğünü ne kadar hızlı hayata geçirebileceği.

07 —

Enerji, görünmeyen darboğaz

Bütün bu yarışın çoğu yerde atlanan bir sınırı var. Enerji. Yapay zekanın yaşaması, büyümesi ve ölçeklenmesi devasa bir elektrik gücü istiyor. Bu, teknik bir ayrıntı değil, yarışın belki de en sert fiziksel sınırı.

Modelleri eğiten ve çalıştıran veri merkezleri, bir kentin tüketebileceği kadar elektrik istiyor ve bu talep şebekelerin büyüme hızını aşmış durumda. 2026'da enerji, sektörün büyümesinin önündeki asıl darboğaz olarak konuşuluyor. Talep o kadar hızlı arttı ki şirketler yeni çözümler aramaya başladı. Kimi doğrudan nükleer santrallerle anlaşma yapıyor, kimi kendi enerji kaynağını kurmaya çalışıyor, kimi tesislerini enerjinin bol olduğu yerlere taşıyor.

Bunun iki büyük sonucu var. Birincisi, yapay zeka gücü artık sadece bir yazılım meselesi değil, aynı zamanda bir enerji meselesi. Kimin daha çok ve daha ucuz enerjisi varsa, yarışta o öne geçebilir. Bu da enerjiyi elinde tutan devletleri ve şirketleri yeniden merkeze taşıyor. İkincisi, bu enerji açığının bir bedeli var. Elektrik fiyatları, şebeke yükü ve çevresel etki, sıradan insanın da hayatına dokunacak sonuçlar doğurabilir.

Bu darboğaz aynı zamanda bir denetim noktası. Çünkü enerjiyi ve altyapıyı kontrol eden, gücü de bir ölçüde kontrol ediyor. Yapay zeka sınırsız ve her yere sızan bir güç değil. Elektriğe, çipe ve veri merkezine bağlı, fiziksel sınırları olan bir yapı. Bu hem bir zayıflık hem de gücün kimin elinde toplandığını gösteren bir işaret.

08 —

Ekrandan sahaya, robotik ve ciddi tehditler

Şimdiye kadar konuştuğumuz çoğu şey ekranın içinde kalıyor. Asıl boyut, yapay zeka ekrandan çıkıp fiziksel dünyaya ve bağlı sistemlere ulaştığında açılıyor. Bu bölümde tehlikeyi hafifletmeden, ciddi senaryoları olduğu gibi ele alalım.

İlk kapı robotik. Yapay zeka bir insansı robotun içine yerleştiğinde, artık sadece bilgi üreten değil, dünyada iş yapan bir şeye dönüşüyor. Burada Çin'in üstünlüğü çok belirgin. Sektör verilerine göre insansı robotların büyük çoğunluğu Çin'den çıkıyor, üretim 2026'da hızla artıyor ve Unitree ile AgiBot gibi şirketler pazarın çok büyük bölümünü elinde tutuyor. Tek

başına Unitree, bu yıl on binlerce insansı robot sevk etme hedefinden söz ediyor. Bunun sebebi Çin'in yıllardır biriktirdiği üretim üssü. Bir bedeni ucuza ve ölçekte üretebilen ülke, yapay zeka o bedene girdiğinde büyük bir avantaj kazanıyor.

Bu avantajın askeri boyutu da artık açıkça konuşuluyor. Çin'in ticari insansı robotları savaş alanına hazırladığına, bu robotları yeni nesil askerlere dönüştürmeye çalıştığına dair haberler 2026'da gündeme geldi. Buradaki senaryo uzak bir bilim kurgu değil. Devlet eliyle, tek bir merkezden yönetilen, milyonlarca ucuz ve yorulmayan makineden oluşan bir güç. Çin'in devlet, ordu ve sanayiye tek elde toplayan yapısı, bu senaryoyu Amerika'nın dağınık özel şirket yapısından çok daha uygulanabilir kılıyor. Robotların elektriğe ve bataryaya bağımlılığı bugün bir zayıflık, ama bunlar zamanla çözülebilecek mühendislik sorunları.

İkinci kapı bağlantılılık. Bugünün sistemleri artık sadece soru cevaplamıyor, kendi başına internette işlem yapabiliyor, araçları kullanabiliyor, adım adım görevleri yürütebiliyor. Bu, verimlilik için büyük bir kazanç. Ama aynı yetenek ciddi bir tehdit yüzeyi de açıyor. Evlerdeki internete bağlı cihazların, kameraların, akıllı ev sistemlerinin ele geçirilmesinden, bir otomobilin beynine sızılıp kontrolünün alınmasına kadar uzanan senaryolar artık uzak ve ütöpik değil. Güçlü bir yapay zeka, kötü niyetli bir grubun elinde, bu saldırıları büyük ölçekte ve otomatik biçimde yürütebilir.

Daha örtük ve daha az konuşulan bir senaryo da var. Yukarıda yapay zekanın bir aktör değil bir araç olduğunu söyledik, ve bu hâlâ böyle. Ama bu araçlar kendi başına eyleme geçme yeteneği kazandıkça ve internet üzerinden birbirine bağlandıkça, aralarında bilgi alışverişi yapıp koordine oldukları bir yapı teorik olmaktan çıkıyor. Böyle bir koordinasyon, insan denetiminin çok zorlaştığı bir alan açar. Yani tehlike makinenin bilinçlenmesi değil, kontrolün elimizden kayması. Bunu bir kehanet olarak değil, ciddiye alınması gereken bir yön olarak koymak gerekiyor.

Buradaki gerçekçi sınır da önemli. Bu sistemler devasa işlem gücüne ve enerjiye bağımlı. Bu bağımlılık, hem bir zayıflık hem de bir denetim noktası. Yani tehdit gerçek ama sınırsız değil. Onu abartmak da küçümsemek de yanlış olur.

09 —

Şimdiden gelen tehlike, hakikatin aşınması

Şimdiye kadar konuştuğumuz tehditlerin çoğunda ölçek büyük ve zaman uzak. Mutlak bir ele geçirme, robot orduları, devletlerin çatışması. Bunlar önemli ama uzak ihtimaller. Oysa bir tehlike var ki ne uzak ne de büyük ölçek istiyor. Şu an, en küçük ölçekte bile kapımızda. Hakikatin aşınması.

Yapay zeka artık her şeyi gerçekmiş gibi üretebiliyor. Bir insanın sesini birkaç saniyelik örnekle taklit edebiliyor, olmamış bir olayın görüntüsünü, söylenmemiş bir sözün videosunu, yaşanmamış bir anın fotoğrafını üretebiliyor. Bunun için dev bir laboratuvar da gerekmiyor. Sıradan bir telefon ve ücretsiz bir uygulama yetiyor. Bir dolandırıcı, evladının sesiyle arayıp bir anneyi kandırabiliyor. Bir kişinin yüzü, hiç bulunmadığı bir görüntüye yerleştirilip itibarı bir gecede yıkılabiliyor.

Ama asıl derin sonuç tek tek bu olaylar değil. Asıl sonuç şu. Gördüm demek artık inandım demek olmaktan çıkıyor. Kendi gözümüzle gördüğümüze bile güvenemediğimiz bir çağa giriyoruz. Ve bunun daha sinsi bir yüzü var. Sahte olan gerçek gibi sunulabildiği gibi, gerçek olan da sahte diye reddedilebiliyor. Gerçek bir kayıt ortaya çıktığında bile, sorumlu kişi rahatça bunu yapay zeka üretti deyip sıyrılabilir. Yani hem yalan hakikat kılığına giriyor, hem hakikat yalan diye çöpe atılabilir. İkisi birden hakikatin canına okuyor.

Gördüm demek artık inandım demek olmaktan çıkıyor.

Bunun neden bu kadar tehlikeli olduğunu görmek gerekiyor. Bir toplumu ayakta tutan şey, üzerinde anlaştığı ortak bir gerçeklik zeminidir. Neyin olup neyin olmadığı konusunda asgari bir mutabakat. Bu zemin çökerse, o toplum ortak hiçbir şeye karar veremez, kolayca bölünür, yönlendirilir ve aldatılır. Güç ise tam da bu bulanıklıktan beslenir. Herkesin her şeyden şüphe ettiği bir ortamda, en gürültülü ve arkasında en çok imkânı olan ses öne çıkar. Bu yüzden hakikat krizini

uzak bir gelecek meselesi olarak görmemek gerekiyor. Robot ordularını beklemeye gerek yok. Bu kriz çoktan başladı ve bugün hepimizin önünde duruyor.

10 —

En sinsi kayıp, zihinsel egemenlik

Neyin gerçek olduğunu ayırt etmek zorlaştıkça, bu kararı da yavaşça araca bırakıyoruz. İşte bu bizi belki de en sinsi kayba götürüyor. İş kaybı görünür bir şeydir, er geç fark edilir. Ama bir kayıp daha var ki neredeyse hiç fark edilmeden yaşanıyor. [Düşünme, hatırlama ve karar verme melekesini adım adım araca devretmek.](#)

Bunun küçük işaretlerini zaten yaşıyoruz. Bir yol tarifi olmadan tanıdık olmayan bir yerde yolumuzu bulamaz olduk. Basit bir işlemi elde yapmayı bıraktık. Şimdi aynı devir teslim, çok daha derin bir alanda oluyor. Ne yazacağımızı, nasıl düşüneceğimizi, hangi kararı vereceğimizi giderek araca soruyoruz. Zihin de bir kas gibidir. [Kullanılmayan kas körelir.](#) Bir toplum düşünmeyi dışarı verdikçe, kendi düşünme gücü zamanla zayıflar.

Ama meselenin asıl ağır tarafı bu bile değil. Bu araçların bir varsayılanı var. Neyi nasıl anlatacağı, hangi cevabı öne çıkarıp hangisini geri plana atacağı, neyi normal neyi sıra dışı sayacağı, önceden şekillenmiş bir yapının içinden geliyor. Milyonlarca insan dünyaya aynı pencereden bakmaya başladığında, o pencereyi kuran taraf, milyonların düşüncesinin de varsayılanını kurmuş oluyor. Bu, zihin üzerinde yumuşak ama devasa bir güç. Bir nesle neyin doğru, neyin mümkün, neyin akıl dışı olduğunu tek tek anlatmaya bile gerek yok. Sadece o neslin baktığı varsayılan olmak yetiyor.

İşte bu yüzden asıl egemenlik giderek toprakta değil, zihinde kuruluyor. Ve bu güç, yazının başından beri konuştuğumuz o aynı birkaç elin denetiminde. Buna karşı korunmanın yolu aracı bir kenara atmak değil, çünkü bu ne mümkün ne de akıllıca. Yol, o aracı kullanırken kendi zihnini, kendi yargısını, kendi öz egemenliğini elde tutmak. Aracın seni yönetmesine değil, senin aracı yönetmene dayanan bir ilişki kurmak. Kaybedilen şey bir meslek değil, insanın kendi aklının dizginleri olduğunda, kayıp çok daha büyüktür.

11 —

Engellenebilir mi, denetim ve regülasyon

Peki bu gücün karşısında hiç fren yok mu. Var, ama bugünkü halleriyle yetersiz. Bu, çoğu insanın en çok merak ettiği soru. Kontrol edilebilir mi, edilemez mi.

Devlet düzenlemesi ilk fren. Avrupa Birliği, kapsamlı yapay zeka yasasını kademeli olarak yürürlüğe sokuyor ve yüksek riskli kullanımlar için kurallar getiriyor. Ama Avrupa bu teknolojiyi üreten değil, çoğunlukla kullanan taraf, o yüzden koyduğu kuralın küresel etkisi sınırlı. Amerika tarafında ise yön tersine dönmüş durumda. Yönetim, eyaletlerin koyduğu yapay zeka kurallarını gevşetmeye ve federal düzeyde daha serbest bir çizgi tutmaya çalışıyor. Yani teknolojinin kalbinin attığı yerde fren gevşiyor, çünkü yarışta geri kalma korkusu düzenlemenin önüne geçiyor.

İkinci fren teknik denetim, yani hizalama araştırması. Bu, yapay zekayı insan amaçlarına uygun ve kontrol edilebilir tutmaya çalışan alan. Şirketler buna kaynak ayırıyor, fakat istifa eden araştırmacıların söylediği tam da şu. [Denetim, yeteneğin gerisinde kalıyor.](#)

Üçüncüsü, çok konuşulan kapatma düğmesi fikri. Kulağa basit geliyor, gerçekte zor. İnternete bağlı, birçok kopyası olan, birçok sisteme yayılmış bir yazılımı tek bir düğmeyle kapatmak teknik olarak kolay değil. Üstelik o düğme birinin elinde olacak ve o kişinin kim olacağı başlı başına bir güç sorusu.

Dördüncüsü, belki en gerçekçi fren. Güçler dengesi. Tek bir şirketin ya da ülkenin bu gücü tümüyle tekeline almasını, aslında diğer şirketler ve ülkeler engelliyor. Rekabet bir yandan yarışı hızlandırıyor, ama öbür yandan gücün tek elde toplanmasını zorlaştırıyor.

Dürüst cevap şu. Bugün bu gücü tümüyle durduracak bir fren yok. Ama onu yavaşlatabilecek, yönlendirebilecek ve dengeleyebilecek araçlar var. Sorun teknik değil, irade meselesi. Yine aynı yere geliyoruz. Mesele teknoloji değil, o teknolojiyi yöneten insan ve kurumların ne yapmayı seçeceği.

12 —

Açık kaynağın iki yüzü

Frenlerden söz etmişken, frenin kendisiyle ilgili tuhaf bir gerçeği de koymak gerekiyor. Çünkü bugün yapay zeka iki ayrı biçimde dünyaya yayılıyor ve bu ikisinin freni bambaşka.

Birinci biçim, kapalı ve sahipli modeller. ChatGPT, Claude, Gemini gibi. Bunlar bir şirketin kontrolünde çalışıyor ve içlerine güvenlik frenleri yerleştirilmiş. Onlardan tehlikeli bir şey istediğinizde çoğu zaman geri çeviriyor, bunu yapamam diyor, zararlı bir talebi reddediyor. Bu frenler kusursuz değil ama vardır ve bir eşik oluşturur.

İkinci biçim, açık kaynak modeller. Meta'nın Llama'sı, Çin'in DeepSeek'i ve benzerleri. Bunlar herkese açık. İndirirsiniz, kendi bilgisayarınıza kurarsınız, kuralları siz koyarsınız. İşte kritik fark burada. Bu modellerin güvenlik frenleri sökülebilir, hatta hiç konmamış sürümleri internette dolaşır. Yani kapalı modelin reddettiği bir talebi, freni sökülmüş bir açık model sorgusuz üretebilir.

Bunun mikro düzeydeki etkisi şimdiden görülüyor. Kapalı bir model dolandırıcılık metnini, zararlı kodu ya da sahte bir kimliği geri çevirirken, freni sökülmüş bir açık model bunları hiç tereddütsüz üretebiliyor. Üstelik bir kişi bu modeli kendi bilgisayarında, internete bağlı olmadan, hiçbir denetim olmadan çalıştırabiliyor. Kimse göremiyor, kimse durduramıyor. Böylece küçük ölçekli bir kötü niyet, yani tek bir dolandırıcı, tek bir taciz edici, tek bir manipülatör, eskiden koca bir ekip gerektiren bir gücü tek başına eline geçirebiliyor. Bunlar tek tek büyük felaketler değil, ama sayısız küçük krize yol açabilecek bir zemin.

Makro düzeyde ise tablo daha da çetrefilli, çünkü açık kaynağın iki yüzü var ve ikisi de gerçek. Bir yüzü şudur. Açık kaynak, gücün tek elde toplanmasına karşı elimizdeki en gerçek dengedir. Küçük bir ülke, küçük bir işletme ya da tek bir geliştirici, dev şirketlerin aracına onların iznine muhtaç olmadan erişebilir. Yani yazının başında konuştuğumuz o tekelleşmeye karşı bir panzehirdir. Öbür yüzü ise şudur. Aynı açıklık, güvenlik frenini de ortadan kaldırır ve denetimi neredeyse imkansız hale getirir. Yani açık kaynak, bir eliyle tekeli kırarken öbür eliyle kontrolü zorlaştırır.

Burada Çin'in stratejisini hatırlamak gerekiyor. Çin en güçlü modeli değil, en yaygın modeli hedefliyor ve bunu açık kaynak üzerinden yapıyor. Bunun altında ince bir hesap var. Bir teknolojinin dünyaya hangi ülkenin modelleriyle, hangi değer yargıları ve hangi varsayılanlar gömülü olarak yayıldığı, uzun vadede kimin kural koyduğunu belirler. Yani açık kaynak, ordu ya da zorlama gerektirmeyen, sessiz bir yumuşak güç aracına dönüşebilir. Dünyaya senin modelin varsayılan olduğunda, standardı da sen koymuş olursun.

Peki açık kaynakla dünyayı ele geçirecek bir hegemonya kurulabilir mi. Burada dürüst olmak gerekiyor. Tek bir açık modelin tek başına dünyayı ele geçirmesi pek olası değil, çünkü açık kaynağın doğası dağıtıktır, merkezsizdir, herkese aittir. Bu yapı merkezî bir tek ele direnir. Ama iki gerçek risk vardır. Birincisi yaygınlık hegemonyası. Bir ülkenin değer yargıları gömülü modelleri dünyaya varsayılan olarak yayılırsa, bu donanımsız ama derin bir etki alanı kurar. İkincisi frensizlik kaosu. Güçlü modeller denetimsiz biçimde yayıldıkça, kötü niyetli kullanım ölçeklenir ve hakikatin aşınmasında konuştuğumuz güven kaybı hızlanır.

Bu konuda işin uzmanları da ikiye bölünmüş durumda ve bu bölünme boşuna değil. Bir kanat açık kaynağı özgürlük, şeffaflık ve gücün dengelenmesi için savunuyor. Öbür kanat, güçlü modellerin frensiz dağıtımını çağın en büyük risklerinden biri görüyor. Dürüst cevap, ikisinin de haklı olduğudur. Açık kaynak aynı anda hem panzehir hem zehirdir. Ve bu ikili doğa, gücü hem dağıtan hem de zaptedilemez kılan bir gerilim yaratır. Yani fren meselesi tek yönlü değil. Bir yanda hiç frenin olmadığı bir yarış, öbür yanda frenlerin bilerek söküldüğü bir dağıtım. İkisi birden aynı yere işaret ediyor. Kontrolün giderek zorlaşması.

ŞEKİL 6 Açık kaynağın iki yüzü: aynı açıklık hem panzehir hem zehir.

13

İşin sinsi yüzü, meslekler ve işsizlik

Şimdi en yakın ve en somut tehlikeye gelelim. Yapay zekanın bizi bir robot ordusuyla değil, işimizi elimizden alarak vurma ihtimali. Bu, uzak bir senaryo değil, çoğu insan için asıl mesele bu olacak.

Bu konuda en dikkat çekici uyarı, işin tam merkezinden geldi. Anthropic'in kurucusu Dario Amodei geçen yıl, yapay zekanın giriş seviyesindeki beyaz yakalı işlerin büyük bölümünü ortadan kaldırabileceğini ve işsizliği yüzde on ile yirmi aralığına çıkarabileceğini söyledi. Yani bu teknolojiyi üretenlerden biri, kendi ürününün geniş bir işsizlik dalgası yaratabileceğini açıkça dile getirdi. Sonrasında hem Amodei hem de bazı diğer liderler bu uyarının dozunu bir miktar yumuşattı, yeni işlerin de doğacağını söylediler. Yani tablo tartışmalı. Ama şu net. Sektörün kendi liderleri bile bu riski masaya koydu.

Anthropic'in gerçek kullanım verisine dayanan Ekonomik Endeks raporları ise tabloyu biraz daha dengeliyor. Bu veriler, yapay zekanın şimdiye kadar işleri topluca yok etmekten çok, işlerin içeriğini

değiştirdiğini ve bir beceri açığı yarattığını gösteriyor. Yani en azından bugün için tehlike "herkes bir anda işsiz kalacak" değil. Tehlike, [aracı kullanmayı bilenle bilmeyen arasındaki uçurumun](#) hızla açılması. Bu da paniğe değil, hazırlanmaya işaret ediyor.

Bilgisayar başında yapılan işler bu dalganın ilk hedefi. Metin yazarlığı, temel muhasebe, müşteri hizmetleri, veri girişi, basit hukuki ve idari işler, yazılımın giriş kademesi, bunların hepsi baskı altında. Üstelik yapay zeka artık sadece komut bekleyen bir araç değil. Kendi başına düşünen, adım adım görev yürüten, ajan denilen otonom yapılar üretiliyor ve bu yetenekler her geçen gün artıyor. Bu da masa başı işlerdeki baskının orta vadede çok daha hızlanacağı anlamına geliyor.

Ama tehlikeyi yalnız masa başı işleriyle sınırlı görmek büyük bir hata olur. Çünkü robot teknolojisi de en az yazılım kadar hızlı ilerliyor ve fiziksel işleri de tehdit etmeye başladı. Bunu görmek için birkaç somut gelişmeye bakmak yeterli.

2026 Ağustos'unda Pekin'de Dünya İnsansı Robot Oyunları düzenlendi. İnsanlığın en üst düzey sportif organizasyonu olan olimpiyatların bir benzeri, bu kez robotlar arasında yapıldı. İki binden fazla robot, elli bir dalda, koştu, futbol oynadı, tekvando ve kick boks yaptı, hatta restoran servisi gibi görevlerde yarıştı. Kimi anlar komik ve beceriksizdi, robotlar düştü, çarptı. Ama unutmamak gerekiyor. Her düşen robot, yeni bir öğrenme süreciyle çok daha güçlü kalkıyor. Bugün gülünç görünen şey, birkaç yıl içinde ustalaşabilir.

Bu sadece bir gösteri değil. Robotlar şimdiden fabrikalara ve depolara giriyor. Tesla'nın Optimus robotları şirketin kendi fabrikalarında çalışmaya başladı, Figure ve Boston Dynamics gibi şirketlerin robotları üretim ve lojistik sahalarına yerleşiyor. Bu robotlar, insanların yaptığı fiziksel işleri yapabilmek için özel olarak eğitiliyor. Yani yazılım tarafında olduğu gibi, fiziksel işlerde de makineye insan işini öğreten koca bir sektör oluşuyor.

En çarpıcı örnek ise araç sürücülüğü. Şoförlük, insanın anlık karar, refleks ve deneyim gerektiren en zor işlerinden biri sayılırdı. Bugün o iş bile otomatikleşiyor. Waymo gibi şirketler birçok şehirde sürücüsüz taksileri çalıştırıyor, Tesla ise direksiyonu bile olmayan otonom taksisini yola çıkardı. Kamyon tarafında, sadece Amerika'da yaklaşık üç buçuk milyon insanın geçim kaynağı olan tır şoförlüğünü otonom tırlar doğrudan tehdit ediyor. Yani en zor sayılan fiziksel işlerden biri düşerse, gerisi için de rahat olmak zor.

Bir öngörü olarak şunu net koymak gerekiyor. Fiziksel iş yaptığı için kendini güvende sanan insanlar da bu dalganın dışında değil. Hem masa başı hem saha, ikisi birden baskı altında. Yeni işler de doğacak, ama bu geçiş sancısız olmayacak ve herkes bu yeni işlere uyum sağlayamayacak. Kazanan, bu araçları kullanmayı bilen olacak. Kaybeden, işi tümüyle aracın ya da robotun yaptığı kişi olacak.

İşte "bizi yok eder mi" sorusunun en gerçekçi cevabı burada. Yapay zeka bir atom bombası gibi ani bir yıkım getirmeyebilir. Ama yavaş yayılan bir zehir gibi, meslekleri, gelirleri ve insanın kendi emeğine olan güvenini aşındırabilir. Yeryüzünden silinmeyiz belki, ama bir toplum olarak büyük bir insani ve maddi kayıp yaşayabiliriz. Bu senaryo, felaket senaryolarından çok daha yüksek olasılıklı ve çok daha yakın. O yüzden onu ciddiye almak, robot ordularını konuşmaktan daha acil.

14 —

Senaryolar, olasılık ve zaman

Bütün bu katmanları bir araya getirdiğimizde, önümüzde tek bir kaderin değil, birkaç olasılığın durduğunu görüyoruz. Bunları iki eksende düşünmek en sağlıklısı. Bir yanda zaman, öbür yanda olasılık.

Zaman ekseninde üç kademe var. Bugün, yani şu an gerçek olan. Yakın gelecek, iki ila beş yıl. Uzak gelecek, on yıl ve ötesi. Bu üçünü karıştırmamak gerekiyor, çünkü bugünün gerçeğiyle uzak geleceğin ihtimalini aynı cümlede toplamak paniğin asıl kaynağı. Bir riskin ne kadar yakın olduğu, ona nasıl davranmamız gerektiğini de belirliyor.

Olasılık ekseninde ise üç senaryo ailesi var. Önce bunları en karamsardan en iyimsere doğru tanıyalım, sonra da her birinin zaman içinde nereye düştüğüne bakalım. Asıl netlik, bu iki eksen üst üste koyduğumuzda çıkıyor.

Birincisi, sert senaryolar. Bu görüşün en keskin temsilcileri, ileri bir yapay zekanın kontrolden çıkıp insanlık için varoluşsal bir tehdide dönüşeceğini savunuyor. Bu cephenin bilinen bir örneği, "Eğer Biri Onu İnşa Ederse, Herkes Ölür" başlıklı, geçtiğimiz yıl çıkan ve süper zekanın kaçınılmaz felakete yol açacağını iddia eden kitap. Bu senaryoyu tümenden kenara atmak doğru olmaz. Anthropic'in kendi yöneticisinin bile yüzde ondan yüksek bir yok oluş ihtimalinden söz etmesi, bunun hafife alınacak bir görüş olmadığını gösteriyor. Ama sertliğin tek

kaynağı, bize başkaldıran bir makine değil. Aynı ailenin içinde ikinci ve bence daha somut bir yol var. Bu gücün tek bir devletin ya da elin altında toplanıp bir hâkimiyet aracına dönüşmesi. Yani asıl sert risk, makinenin isyanından çok, onu elinde tutanın niyetinde saklı. Kontrolden çıkan süper zeka fikrinin dayandığı bazı varsayımlar tartışmalı, ama gücün tek elde toplanması bugünün eğilimlerinin doğal bir uzantısı.

İkincisi, orta senaryo, ki bence en olası olan bu. Ne bir gecede kıyamet ne de sorunsuz bir cennet. Yapay zeka insanlığı yok etmez, ama iş dünyasını, meslekleri, gelir dağılımını, bilgiye erişimi ve güç dengesini derinden sarsar. Asıl gerçek risk buradadır. Gücün ve servetin az sayıda şirket, fon ve devletin elinde toplanması. Mesleklerin ve becerilerin değersizleşmesi. İnsanların bu araçlara aşırı bağımlı hale gelmesi. Kötü niyetli kullanımın ölçeklenmesi. Bunlar uzak bir ihtimal değil, çoğu şimdiden başladı.

Üçüncüsü, kontrollü fayda senaryosu. Bu görüşte teknik denetim ve kurumsal sınırlar yeterince işler ve yapay zeka büyük ölçüde faydalı bir araç olarak kalır. Bu cephede riskin abartıldığını söyleyen ciddi isimler de var. Kimi önde gelen bilim insanı, bugünkü sistemlerin gerçek zekadan hâlâ çok uzak olduğunu savunuyor. Ama bu senaryo kendiliğinden gerçek olmaz. Birazdan konuşacağımız frenlerin gerçekten çalışmasına bağlı.

Şimdi bu üç aileyi zaman eksenine oturtalım, çünkü asıl netlik oradan çıkıyor. Yakın vadede, yani önümüzdeki birkaç yılda, insanlığı bir robot ordusu yok etmeyecek. Bu kademede en gerçekçi tablo orta senaryo, ve yakın tehlike de onun sinsi tarafında. İş ve gelir kaybında, bağımlılıkta, gücün sessizce birikmesinde. Uzak vadeye, on yıl ve ötesine gelince tablo değişebilir ve burada açık konuşmak gerekiyor. Çin, yapay zekasıyla, seri ürettiği insansı robotlarıyla ve yıllardır sabırla kurduğu hırslı yapısıyla ilerliyor. Eğer bu güç zamanında dengelenmez ve durdurulmazsa, bir gün fırsatını bulduğunda, devlet komutasındaki milyonlarca robottan oluşan, adeta bir Yecüc Mecüc ordusuyla dünyaya hükmetmeye kalkışabileceğini düşünüyorum. İşte sert senaryonun en somut hali bu. Bugünün değil, ama göz ardı edilirse yarının çok gerçek bir riski. Amerika'nın dağınık ve bireysel özel şirket yarışı bu tür bir hamleyi zorlaştırırken, Çin'in devlet, ordu ve sanayiye tek elde toplayan yapısı onu çok daha mümkün kılıyor. O yüzden sert senaryoları tümenden reddetmek de saflık olur.

Özetle, yakın tehlike sinsi, uzak tehlike sert. Yakın vadede orta senaryonun içindeyiz, uzun vadede terazinin sert tarafa mı yoksa kontrollü faydaya mı kayacağı ise henüz yazılmadı. Peki bu teraziyi ne belirliyor. Kötü sonuçları neyin durdurabileceği, yani düzenleme, hizalama araştırması, güçler dengesi, bağımsız denetim ve gücün merkezleştirilmesi. Bunlar dördüncü bir gelecek değil, hangi geleceğe varacağımızı belirleyen kaldıraçlar. Ve tam da bu yüzden asıl soru şu. Gerçekçi olarak ne yapılabilir.

ŞEKİL 7 Üç senaryo, iki eksen: olasılık ve zaman ekseninde tablo.

15

Peki gerçekçi olarak ne yapılabilir

Burada dürüst olmak zorundayım, çünkü kolay teselliler işe yaramaz. Karşımızda devasa şirketler ve süper güç devletler var. Bir bireyin ya da tek başına kamuoyunun bu yapıları durdurabileceğini söylemek gerçekçi değil. Tarih bunu doğrulamıyor. Kamuoyu baskısı tek başına ne bir dev şirketi ne de bir süper gücü kolay kolay yolundan çevirebildi. O yüzden "bilinçli olun, sesinizi çıkarın" demek, tek başına yetersiz ve fazla yumuşak bir cevap.

Gerçekçi tablo şu. Bu güç üç ayrı düzeyde dengelenebilir ve her düzeyin gücü de sınırı da farklı.

Devlet ve bloklar düzeyi. Bu ölçekteki bir gücü ancak başka bir güç dengeleyebilir. Büyük devletlerin ve blokların düzenlemeleri, rekabet politikaları ve birbirini denetlemesi, en gerçekçi frendir. Avrupa'nın pazar gücüyle kural dayatabilmesi, Amerika ile Çin'in birbirini sınırlaması, bunlar sözden çok daha etkili kaldıraçlar. Türkiye gibi ülkeler için de asıl mesele, bu düzeyde nerede durduğuna ve kendi kapasitesini nasıl kurduğuna karar vermek.

Kurum ve meslek düzeyi. Şirketler, meslek örgütleri, üniversiteler ve sektörler, kendi alanlarında kural ve standart kurabilir, çalışanı koruyacak geçiş programları oluşturabilir. Bir bireyin yapamadığını, örgütlü bir yapı yapabilir. Buradaki güç, dağınık bireyin değil, bir araya gelmiş meslek gruplarının elinde.

Birey düzeyi. Burada dürüst olalım. Bir birey bu gücü durduramaz. Ama kendini konumlandırabilir. Bu çağda geride kalmamanın yolu, bu araçları öğrenmek ve iyi kullanmak. Aradaki uçurum en çok, aracı kullanmayı bilmeyenlerde açılıyor. Ayrıca birey, tek başına değil ama bir seçmen, bir tüketici ve bir topluluğun parçası olarak, o üst düzeydeki frenlere destek olabilir. Yani bireyin gücü doğrudan durdurmakta değil, doğru safta yer almakta ve uyum sağlamakta.

Bu üçünü birlikte söylemek gerekiyor, çünkü tek başına hiçbirisi yeterli değil. Gerçekçi umut, saf bireysel iyimserlikte değil, bu üç düzeyin birbirini desteklemesinde.

16 —

İnsanın kıymeti nereye oturacak

Üç düzeyde ne yapılabileceğini konuştuk. Ama bütün bu tablonun altında, en insani ve en sessiz soru hâlâ cevapsız duruyor. Makine üretiyorsa, yazıyorsa, çözüyorsa, hatta karar veriyorsa, insan nereye oturacak. İnsanın kıymeti ne olacak.

Bu görüldüğünden çok daha derin bir soru, çünkü mesele sadece geçim değil. Modern dünyada insan kendini büyük ölçüde işiyle tanımladı. Ne iş yaparsın sorusu, zamanla kim olduğun sorusunun yerine geçti. Gelir, unvan ve üretkenlik, kişinin kendine biçtiği değer zeminini oldu. İşte bu yüzden iş kaybı yalnızca bir gelir kaybı değil. Aynı zamanda bir kimlik

ve anlam kaybı. İnsan işini kaybettiğinde çoğu zaman sadece maaşını değil, kendine olan saygısını, toplumdaki yerini ve benlik duygusunu da kaybediyor. Asıl soru bu. İnsan çalışamazsa, üretemezse, kendini nereye koyacak.

Burada açık bir öngörü koymam gerekiyor. Yakın vadede geniş kitleler ciddi bir anlam boşluğu ve kimlik sarsıntısı yaşayacak. Kendini yaptığı işle tanımlamış milyonlarca insan, o zemin ayağının altından kayınca savrulacak. Bu, sadece bir ekonomi meselesi değil, aynı zamanda bir ruh sağlığı ve toplumsal huzur meselesine dönüşebilir. Bunu hafife almak büyük bir hata olur.

Ama tam burada bir yol ayrımı var ve bence yazının en can alıcı noktalarından biri bu. Eğer insanın değerini üretkenlikte ararsak, bu yarışı er ya da geç makine kazanır. Bu ölçüyle bakıldığında insan kaçınılmaz olarak değersizleşir, çünkü daha hızlısı, daha ucuzu ve yorulmayanı her zaman gelecektir. Bu çıkmaz bir sokaktır. Çıkış ise insanın kıymetini üretkenliğin dışında bir yere oturtmakta. İnsan, ne ürettiği için değil, ne olduğu için kıymetlidir. Bir emanet taşıyıcısıdır, vicdan ve sorumluluk sahibi bir varlıktır, sevebilen, merhamet edebilen, bağ kurabilen ve anlam üretebilen bir varlıktır. Bunların hiçbirisi bir çıktı, bir performans ya da bir rakam değildir.

İnsan, ne ürettiği için değil, ne olduğu için kıymetlidir.

İşin belki de en şaşırtıcı yanı şu. Makine çağı, insanı işin esaretinden azat ederken, ona aslında çok daha eski ve çok daha derin bir soruyu geri veriyor. Sen kıymetini nereden alıyorsun. Eğer cevabın yalnızca yaptığın işse, bu çağ seni ezer. Ama cevabın taşıdığın emanet, kurduğun bağ ve ürettiğin anlamsa, bu çağ seni özgürleştirebilir. Toplum ve devlet için de sonuç aynı yere çıkıyor. Kurulacak yeni düzen sadece insanların gelirini değil, anlamını ve aidiyetini de korumak zorunda. Yoksa maddi olarak ayakta duran ama içten içe çökmüş bir toplumla baş başa kalırız.

Kapanış

Yapay zeka büyük ihtimalle bizi bir gecede yok etmeyecek. Ama iki gerçek yan yana duruyor. Bir yanda, uzak da olsa göz ardı edilmemesi gereken sert güç ve kontrol senaryoları, özellikle robotik ve devlet gücünün birleştiği yerde. Öbür yanda, çok daha yakın ve çok daha olası olan sinsi kayıp. İşlerin, mesleklerin, gelirlerin ve özerkliğin yavaş yavaş aşınması. Ve bunların hepsinin altında tek bir soru. Bu gücü kim, hangi amaçla ve kimin denetiminde kullanacak.

Açık konuşmak gerekiyor. İnsanlık, etnik ve milli kimliğinden bağımsız olarak, tarihin bugüne kadar ulaştığı en büyük gücü bir avuç dünyevi hırs sahibinin eline bırakma tehlikesiyle karşı karşıya. Bu teknoloji, ilerleyen dönemde kontrol altına alınmazsa, insanı esir alan bir düzene, bir deccaliyet sistemine dönüşebilir.

Ama şunu da aynı netlikte söylemek lazım. Bu, tek bir kişinin ya da tek bir kesimin çözebileceği bir mesele değil. Devletin en tepesindeki karar vericiden şirket yöneticisine, sermaye sahibinden sıradan bireye kadar herkes bu sorunun bir paydaşı. Yani bu hem bir devlet başkanının, hem bir şirket yöneticisinin, hem de sıradan bir insanın meselesi. Hepimizin ortak meselesi ve ancak hep birlikte, omuz omuza hareket ederek çözebileceğimiz bir mesele.

Bunun önüne geçmenin tek yolu, topyekûn bir bilinç ve topyekûn bir irade. Önce herkesin bu tehlikeyi görmesi, sonra da her kişinin kendi mevkisi, makamı ve gücüyle bu sistemin insanı tutsak eden bir düzene evrilmesine karşı durması gerekiyor. Bu bir kişinin taşıyabileceği bir yük değil, hep birlikte omuz vermemiz gereken bir sorumluluk. Bugün bu sorumluluğu üstlenmezsek, yarın bu düzenin bize biçtiği yeri kabul etmekten başka seçeneğimiz kalmayabilir.

Yapay zeka geleceği yazacak. Ama o cümlelerin öznesi mi olacağız, nesnesi mi, buna tüm insanlık olarak bugünden itibaren birlikte karar vereceğiz.

Bu yazıdaki güncel gelişmeler ve rakamlar aşağıdaki kaynaklardan derlenmiştir. Yapay zekayı daha derinlemesine anlamak için sitedeki [Yapay Zeka bölümüne](#) ve [Türkçe yapay zeka kavramları sözlüğüne](#) göz atabilirsiniz.

Kaynaklar

- ◆ Anthropic araştırmacısının istifası ve uyarısı: [Fortune](#), [NPR](#)
- ◆ Risklerin gündeme oturması: [Euronews Türkçe](#)
- ◆ Anthropic ve OpenAI değerlemeleri: [CNBC](#)
- ◆ Büyük varlık yönetim şirketleri ve sermaye yoğunlaşması: [The Conversation](#), [U.S. News](#)
- ◆ Körfez fonları ve MGX fonu: [CNBC](#), [Forbes](#)
- ◆ Stargate veri merkezi projesi: [OpenAI](#)
- ◆ Türkiye 2026-2030 Yapay Zeka Eylem Planı: [Anadolu Ajansı](#), [Dijital Dönüşüm Ofisi](#)
- ◆ Eğitimde Yapay Zeka Politika Belgesi ve Eylem Planı (2025-2029), Milli Eğitim Bakanlığı
- ◆ Enerji darboğazı: [Morgan Stanley](#), [Forbes](#)
- ◆ Çin ve DeepSeek V4: [Council on Foreign Relations](#)
- ◆ Çin insansı robot üretimi: [TrendForce](#)
- ◆ Çin ve savaş robotları: [The Conversation](#)
- ◆ Dünya İnsansı Robot Oyunları (23-26 Ağustos 2026, Pekin): [Anadolu Ajansı](#)
- ◆ Fabrikalarda insansı robotlar: [Technology.org](#)
- ◆ Otonom taksiler, Waymo ve Tesla Cybercab: [CNN](#)
- ◆ Amerika'da tır şoförü sayısı: [Schneider](#)
- ◆ Yapay zeka düzenlemeleri: [Paul Hastings](#)
- ◆ İşsizlik uyarısı ve Anthropic Ekonomik Endeks: [Axios](#), [Anthropic Economic Index](#)
- ◆ Varoluşsal risk tartışması: [If Anyone Builds It, Everyone Dies](#)

Sıkça Sorulan Sorular

01 Yapay zeka yakın gelecekte insanlığı yok eder mi?

Yakın vadede hayır. Bir robot ordusu değil, asıl yakın tehlike iş ve gelir kaybı, bağımlılık ve gücün sessizce birikmesi gibi daha sinsî tarafta.

02 Peki asıl risk nerede?

Gücün ve servetin az sayıda şirket, fon ve devletin elinde toplanmasında, mesleklerin değersizleşmesinde ve hakikatin aşınmasında.

03 Yapay zekayı asıl kim yönlendiriyor?

Görünen yarışın arkasında onu fonlayan sermaye var. Doğru soru şu: bu gücü kim, ne için elinde tutuyor?

04 Bir birey bu tabloda ne yapabilir?

Bir birey bu gücü tek başına durduramaz ama kendini konumlandırabilir. Bu araçları öğrenmek ve doğru safta yer almak en gerçekçi adım.

05 Açık kaynak bir çözüm mü?

Açık kaynak hem panzehir hem zehir. Bir yandan tekeli kırar, öbür yandan güvenlik frenini kaldırıp denetimi zorlaştırır.

YAZAR HAKKINDA

Cem Ünsal

YAZAR · DİJİTAL GİRİŞİMCİ

Cem Ünsal, Antalya'da yaşayan yazar ve dijital girişimci. Şirketlere dijital ve yapay zeka çalışmalarında danışmanlık yapıyor. Kadınlar için bir kişisel güvenlik rehberi olan Muhafız kitabının yazarı. Yapay zekanın bugün ne olduğunu, yarın bizi nereye götüreceğini anlatıyor; yapay zeka ve kişisel güvenlik üzerine cemunsal.com'da yazıyor.

cemunsal.comcemunsal.com[Yapay Zeka yazıları](https://cemunsal.com/yapay-zeka)cemunsal.com/yapay-zeka[Yapay zeka kavramları sözlüğü](https://cemunsal.com/yapay-zeka/sozluk)cemunsal.com/yapay-zeka/sozluk[Muhafız kitabı](https://cemunsal.com/muhafiz)cemunsal.com/muhafiz[İletişim](https://cemunsal.com/iletisim)cemunsal.com/iletisim

*Yapay zeka geleceği yazacak. Ama o
cümleinin öznesi mi olacağız, nesnesi mi,
buna tüm insanlık olarak bugünden itibaren
birlikte karar vereceğiz.*

REHBERİN GÜNCEL HALİ VE DİĞER YAZILAR

cemunsal.com

Yazının çevrimiçi hali